

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

**Modernisoitumisen alku Harjun hovissa – Järkiperäisen maanviljelyn
paikallisia piirteitä 1800-luvun Suomessa**

Anne Kauppinen, 2409823
Historian sivuaineen tutkimusseminaari
Itä-Suomen yliopisto
Historian ja maantieteiden laitos
Ohjaaja: Kimmo Elo
24.11.2025

Sisällys

1	Johdanto	3
1.1	Perinteisestä maanviljelyksestä kohti järkiperaistä maataloutta	3
1.2	Kartanot maatalouden kehityksen edelläkävijöinä	3
1.3	Kysymyksenasettelu ja rajausta	4
2	Aineisto ja menetelmä.....	5
2.1	Aineisto ja tutkimuskirjallisuus.....	5
2.2	Menetelmät	6
3	Maatalouden kehittämistoimet Harjun hovissa	6
3.1	Harjun hovin kehityksen vaiheet	6
3.2	Kartanon pinta-alan laajentaminen ja uudet viljelystavat.....	7
3.3	Karjatalouden kehitys ja meijeritoiminta	8
3.4	Salaojitus.....	9
3.5	Muut uudistukset	10
4	Johtopäätökset	11
	Lähteet	13
	Liitteet.....	15

1 Johdanto

1.1 Perinteisestä maanviljelyksestä kohti järkipäätäistä maataloutta

Perinteinen ja omavarainen suomalainen maatalous eli viimeistä vaihettaan 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Euroopassa liberaalin maanviljelyksen ensimmäiset edistysaskeleet otettiin varhain teollistuneessa Englannissa, jossa jo 1700-luvun alussa siirryttiin vuoroviljelyyn, peltojen muokkaukseen, karjanjalostukseen sekä uusien viljelykasvien ja maatalouskoneiden käyttöön. Merkantilistisesta, valtiojohtoisesta maanviljelyspolitiikasta alettiin siirtyä kohti vapaampaa ja markkinaehtoista maataloutta. Elinkeinon harjoittamisen lisäksi maataloudesta alkoi muodostua liiketoimintaa.¹

Keskeinen edistuksen mahdollistama uudistus oli isojakoasetus, joka annettiin Suomelle vuonna 1757. Se muutti maanomistuksen luonteen siten, että hajanaisten peltotilkkujen ja sarkajaan sijaan viljelijät saivat tiluksensa yhdestä paikasta suurena lohkona. Isojako loi pohjan järkipäätäiselle maanviljelykselle.² Virolahdella isojaon merkitys poikkesi muusta Suomesta³. Järkipäätäinen maanviljelys tarkoitti pyrkimystä tehostaa peltoviljelyä ja karjanhoitoa, ja sitä alettiin toteuttaa jo ennen 1860-luvun jälkivuotia, mikä loi perustan kasvinviljelyn ja kotieläinhoidon korkealle tasolle Suomessa. Tuottavuus kasvoi kasvien ravinnonoton tutkimuksen, kotieläinten ja viljakasvien jalostuksen sekä koneistamisen myötä. Peltopinta-alat lisääntyivät merkittävästi salaojituksen avulla. Nälänhädän sijaan tuotannon kasvun seurauksena Euroopassa koettiin jo 1800-luvun alkupuolella liikatuotannon aiheuttamia kriisejä.⁴

Virolahdella 1800-luvun ensimmäinen puolisko oli hyvien satojen aikaa. Perunanviljely oli päässyt alkuun ja viljan suhteen oltiin omavaraisia. Katovuotien aikaan (1817, 1832, 1836) viljaa haettiin Virolasta. Peltoviljely oli kuitenkin kaiken kaikkiaan vielä alkukantaista. Papit ja esivalta kannustivat uudenlaisempiin menetelmiin, mutta kansa oli vanhoillista eikä omaksunut uusia tapoja helposti. Peltosten raivaus ja soiden ojitusyöt ja suoviljely lisääntyivät merkittävästi 1840-luvulle mentäessä.⁵ Ensimmäisiä maanviljelyskoneita ryhdyttiin tuomaan Suomeen Englannista vuoden 1847 paikkeilla⁶.

1.2 Kartanot maatalouden kehityksen edelläkävijöinä

Suomessa maanviljelys oli vielä pitkin 1800-lukua huomattavan jälkeenjäänyttä Länsi-Eurooppaan verrattuna⁷. Liberaaleja maatalouden kehityssuuntia alettiin ensimmäisenä toteuttaa kartanoissa. Määritelmä kartanosta on vaihteleva. Esimerkiksi tutkija Anna-Maria Åström

¹ Sunila ym. 1922, 200.

² Rasila ym. 2003, 350.

³ Vuoden 1743 hattujen sodan päättänyt Turun rauha siirsi Kaakkois-Suomen, mukaan lukien Virolahden, Venäjän hallintaan (Kaukiainen 1970, 395). Viipurin läänissä, johon Virolahti kuului, isojakojen toimeenpano käynnistyi vasta sen jälkeen, kun alue liitettiin Suomen suuriruhtinaskuntaan vuonna 1811 (Rasila ym. 2003, 355). Ravijoen kylässä, jossa Harjun hovin päätä sijaitti, isojako toimitettiin vuonna 1831. Harjun alustalaistiloilla Flånkarbölessä, Ala-Pihlajassa ja Järvenkylässä isojako toimitettiin vasta vuonna 1852 (Granström 1899, 41). Isojakoa ei kuitenkaan tuolloin ryhdytty noudattamaan, vaan tilusjärjestelyjä suoritettiin vasta valtion ostettua tilan vuonna 1885 (Favorin 1989, 21). Isojaolla ei ollut suurta merkitystä Virolahdella, sillä kruunu ei ollut Itä-Suomessa järjestellyt juurikaan maanjakoa eikä sarkajakoa juurikaan ollut. Virolahdella ei ollut tiheään asuttuja kyliä, joten talot saivat isojaossa peltonsa lähes aina isona lohkona eikä kyläkuva juurikaan muuttunut (Kaukiainen 1970, 547–548).

⁴ Valpola ym. (toim.) 1963, 270.

⁵ Kaukiainen 1970, 557.

⁶ Sunila ym. 1922, 229.

⁷ Aarrevaara 2014, 20.

määrittelee kartanoksi säätyläistilan, johon kuuluu kylien ulkopuolella sijaitseva yksityistalo, jolla on vähintään viisi torppaa, viisikymmentä hehtaaria viljelysmaata ja vähintään viisisataa hehtaaria metsää. Tilalla tai talolla tarkoitettiin muiden omaisuudesta erotettua maata ja rakennuksia sisältävää kokonaisuutta. Tilat jaettiin rälssi-, vero- tai kruununtiloiksi niiden veronmaksutapojen mukaan. Näistä mistä tahansa tilatyypistä saattoi 1800-luvulla kehittyä kartano.⁸

Kartanoviljelykset olivat huomattava osa maatalouden tuotantoa vielä 1800-luvun keskivaiheilla. Kartanoista saivat alkunsa vuoroviljely ja muut uudenaikaisen, voimaperäisen viljelyksen edistysaskeleet. Peltoviljelyksen parantamista pyrittiin toteuttamaan uudisraivauksilla, suoviljelmillä ja lähellä olevien talonpoikaistilojen ostamisella ja liittämällä kartanon viljelyksiin. Tämä sai entiset kartanoviljelykset muuttumaan varsinaiseksi suurviljelyksi.⁹

Venäjän vallan aikaisen maatalouspolitiikan suurimpana saavutuksena ennen 1870-lukua voidaan pitää maatalousopetuksen ja maanviljelysseuratoiminnan järjestämistä. Opetus alkoi Mustialan kartanossa vuonna 1840 ja laajeni 1850-luvun jälkeen muualle Suomeen. Viipurin maanviljelysseura perustettiin vuonna 1847, ja se toimi Harjun hovin kannalta keskeisenä maatalouden järkiperäisyyden edistäjänä. Suurtilojen omistajat toimivat usein uusien viljelymenetelmien kokeilijoina, mutta joutuivat maksamaan oppirahoina merkittäviä taloudellisia tappioita epäonnistuneista kokeiluista.¹⁰ Näin kävi myös Harjun hovissa, jossa Woldemar Baeckman ajautui konkurssiin maatalouteen tekemänsä mittavan panostuksen seurauksena.

1.3 Kysymyksenasettelu ja raja

Tutkielma käsittelee Virolahdella sijaitsevan Harjun hovin laajenemista suurtalon 1800-luvun keskivaiheilla. Sana ”hovi” viittaa Kymenlaaksossa ja itäisissä murteissa suurtilaan tai kartanoon. Aihe on mielenkiintoinen, sillä se havainnollistaa Itä-Suomen kartanoiden erityispiirteitä ja niiden roolia maatalouden modernisaatiossa.

Tutkimusajankohta alkaa Baeckmanin omistuskauden alusta, vuodesta 1835 ja päättyy Woldemar Baeckmanin konkurssiin, vuoteen 1869. Tuona ajankohtana Harjussa tapahtui konkreettisia uudistuksia, jotka toimivat järkiperäisen maanviljelyn indikaattoreina. Tutkimus keskittyy temaatteisesti siirtymistä perinteisestä maanviljelyksestä järkiperäisen maanviljelyn käytäntöihin Harjun hovissa. Aihetta ei ole parhaan tietämykseni mukaan aiemmin tutkittu. Tutkimus pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: *mitkä olivat järkiperäisen maatalouden ensimmäiset askeleet Harjun hovissa ja miten ne heijastavat Suomen maatalouden kehitystä 1800-luvun keskivaiheilla*. Tutkimuskysymyksiin vastataan sekundäärilähteiden ja tutkimuskirjallisuuden avulla.

Lahjoitusmaajärjestelmän, tilatyypin sekä Harjun lampuotilojen tarkempi tarkastelu on rajattu tämän tutkielman ulkopuolelle. Tutkielman painopiste on Harjun hovin modernisoitumisessa ja järkiperäisen maanviljelyn paikallisissa piirteissä, joten tilan hallinnollinen tai verotuksellinen kehitys ei ole olennaista.

⁸ Hietala 2024, 50–51.

⁹ Sunila ym. 1922, 222, 228.

¹⁰ Soininen 1975, 309.

2 Aineisto ja menetelmä

2.1 Aineisto ja tutkimuskirjallisuus

Suomalaisen maatalouden historiaa on tutkittu laajasti. Viime aikoina on siirrytty tutkimaan maantieteellisten alueiden maanviljelyksen kehitystä. Tilatasolle menevää tutkimusta on tehty vähän, mikä voi johtua lähteiden puutteesta tai työn haastavasta luonteesta.¹¹ Vanhaa, mutta edelleen käyttökelpoista tietoa maataloushistoriasta tarjoaa J.E. Sunilan ym. toimittama teos *Suomen maatalous* (1922). Arvo M. Soinisen teos *Vanha maataloutemme* (1974) kuvaa suomalaisen maatalouden kehitystä 1700–1800-luvuilla. Samoja teemoja uudempana tutkimuksena esittelee Rasilan ym. toimittama teos *Suomen maatalouden historia I* (2003). Elsa Hietalan väitöskirja *”Kartanot ja maatalouden muutos Wirzenius –Wegelius -suvun kirjeissä 1850–1910”* antaa arvokasta tietoa kartanoiden roolista suomalaisessa maataloushistoriassa ja esittelee 1800-luvun maatalouden tilan Suomessa. Väitöskirja toimii tärkeänä apuna käsitteiden määrittelyssä ja viitekehyksen rakentamisessa. Tutkielmassa on hyödynnetty myös Heikki Aarrevaaran teosta *Suomen salaojituksen historia* (1998), joka on perusteellinen selvitys salaojituksen kehityksestä Suomessa 1800-luvulta 1900-luvun loppuun. Teos tarjoaa kontekstia Harjun hovin salaojitustoimille ja alan pioneerinä olemiselle sekä avaa salaojituksen merkitystä ja historiaa.

Sekundäärilähteenä tutkielmassa käytetään Harjussa työskennelleen agronomin Huugo Niinivaaran vuonna 1917 kirjoittamaa tutkielmaa ”Harjun maanviljelyskoulutilan Ayrshirekarja 1891–1915”. Teos käsittelee Harjun karjakannan kehittymistä vuosien 1891–1915 välillä, mutta siinä kuvataan myös karjakannan muodostumista 1800-luvun keskivaiheilta. Teos sisältää asianmukaisesti lähdeviitteitä, mutta se ei sisällä lähdeluetteloja. Tuloksia, laskelmia ja tilastoja on esitelty taulukkomuodossa, mikä voi kertoa kirjoittajan pyrkimyksistä esittää aineistoa havainnollisesti ja systemaattisesti. *Toisena sekundäärilähteenä* tutkielmassa toimii Harjun maanviljelyskoulun johtajana vuosina 1897–1919 toimineen Artur Granströmin 10-vuotiskertomusta Harjun maanviljelyskoulusta (1899). Teos sisältää tietoa Harjun hovin laajenemisesta suurkanonoksi erityisesti Woldemar Baeckmanin aikana. Teos ei ajankohdalle tyypillisesti sisällä lähdeviitteitä eikä lähdeluetteloja. Tietoihin on suhtauduttava kriittisesti, sillä teos perustuu sekä virallisiin asiakirjoihin että muistitietoon, joiden luotettavuus ja tulkinta voivat vaihdella. Teos vaikuttaa lähteiden puuttumisesta huolimatta huolellisesti laaditulta ja kattavalta. Teoksen kirjoittaja Granström toimi koulun johtajana julkaisuhetkellä. Tämä subjektiivinen lähestymistapa on otettava huomioon lähdekriittisessä tarkastelussa. Granströmin teos toimii lähdekirjallisuuden lisäksi myös aineistona, sillä se sisältää aikalaistietoa tutkimusajankohdalta. *Kolmantena sekundäärilähteenä* käytän Otto Ehrströmin vuonna 1938 kirjoittamaa kirjaa isoisästään Fredrik Baeckmanista (Fredrik Wilhelm Baeckman, En landsman och krigare från Napoleon’s tid jämte, en framställning av historien om det ”engelska arvet”).

Tutkimukseni pohjaksi käytän myös paikallishistorian teoksia. Martti Favorinin teos Harjun historiasta (1989) on julkaistu Harjun maanviljelyskoulun 100-vuotisjuhlan kunniaksi. Harjun hovin varhaiset vaiheet on kerrottu kirjassa yksityiskohtaisesti. Kirjan lähdeviitteet on laadittu huolella, jonka voi päätellä esimerkiksi Fredrik Baeckmania koskevien asiakirjojen tarkasta ja johdonmukaisesta viittaamisesta. Yrjö Kaukiaisien *Virolahden historia I* (1970) antaa kattavan kokonaiskuvan Virolahden yhteiskunnallisesta kehityksestä. Lisäksi se sisältää myös Harjun historiaa. Teos toimii hyvänä taustalähteenä mikrohistoriallisessa tutkimuksessa.

¹¹ Hietala 2024, 59.

Granströmin ja Niinivaaran teoksia hyödynnetään ensisijaisesti Harjun hovin kehityksen kuvaamiseen ja Baeckmanin aikakauden kontekstualisointiin. Teokset tarjoavat aikalaishäkelkulan ja yksityiskohtaista tietoa, jota ei ole saatavissa virallisista arkistoista.

2.2 Menetelmät

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, ja se hyödyntää aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ja lähdekriittistä otetta. Teoreettisena viitekehystenä toimii suomalaisen maatalouden asteittainen modernisoituminen ja sen vaikutus paikalliseen maatalouteen 1800-luvulla. Lähestymistapa on mikrohistoriallinen: Harjun hovin kehitys toimii kurkistusikkunana laajempiin maatalouden modernisoitumisen prosesseihin. Liitän mikrotason toimijat ja tapahtumat osaksi laajempaa suomalaisen maatalouden kehityskulkua 1800-luvun yhteiskunnallisessa murroksessa.

Mikrohistoriallisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan tarkasti rajatun kohteen (yksi kylä, yksi perhe, ym.) ilmiöitä narratiivin muodossa siten, että ilmiön laajemmasta kontekstista voidaan kiteyttää jotakin olennaista. Perimmäisenä tarkoituksena on kiinnittää huomiota poikkeuksellisiin kohtiin historiassa.¹²

3 Maatalouden kehittämistoimet Harjun hovissa

3.1 Harjun hovin kehityksen vaiheet

Harju sijaitsee Ravijoen kylässä, Virolahden¹³ pitäjässä, entisessä Viipurin ja nykyisessä Kymenlaakson läänissä. Harjun hovi oli alun perin kruununtila, joka siirtyi yksityisomistukseen lahjoitusmaana vuonna 1791. Viipurin läänissä oli käytössä lahjoitusmaalaitos, jossa Venäjän hallitsija saattoi luovuttaa tiloja venäläisille ylimyksille "ikuisiksi omaisuudeksi", riippumatta aiemmista maanomistussuhteista. Tilojen asukkaita ryhdyttiin kutsumaan lampuodeiksi. Vaikka Suomessa ei koskaan nimellisesti ole ollut maaorjuutta, lähenteli kyseisten lampuotitilojen elämä sellaista.¹⁴

Tykkimäen eversti Jean Prevot de Lumian sai Venäjän keisarinna Katariina II:lta lahjoituksena Virolahden alueella sijaitsevat Ravijoen, Alapihlajan, Järvenkylän, Flonkarbölen (nyk. Länsikylä) ja Kallfjärdin (nyk. Sydänkylä) kylät. Lahjoitus käsitti yhteensä 11 17/24 manttaalia¹⁵ (vastaa noin 5854,17 hehtaaria) ja 300 sielua, jotka asuivat 30 kruununtilalla. Lahjoitus myönnettiin "ikuisiksi ajoiksi". Vuonna 1809 tilan osti hovineuvos Reh binder. Sitten tila oli Bruun ja Elfving-sukujen omistuksessa. Anton Elfving loi Harjusta kartanon rakennuttamalla esimerkiksi edelleen pystyssä olevan päärakennuksen vuonna 1816 (katso Liite 1) ja lukuisia muita rakennuksia.¹⁶

¹² Suoninen 2001, 19, 21.

¹³ Kaukiainen 1970, 395. Pikkuvihan päättäneessä Turun rauhassa vuonna 1743 suurin osa Suomesta palautettiin Ruotsille, mutta maan kaakkoisosasta liitettiin laajat osat, mukaan lukien Virolahti, Venäjän keisarikuntaan. Alueen väestölle luvattiin säilyttää entiset oikeudet, kuten Ruotsin lain mukainen oikeus uskonnon harjoittamiseen sekä koululaitoksen jatkuvuus. Virolahti liitettiin Suomen suuriruhtinaskuntaan vuonna 1811.

¹⁴ Sunila ym. 1922, 217.

¹⁵ Tieteen termipankki 4.11.2025. Manttaali oli kiinteistön veroarvoa määrittänyt veroluku, käytettiin isojaon jakoperusteena. 1 manttaali= 500 hehtaaria.

¹⁶ Favorin 1989, 9–11.

Vuonna 1836 eläkkeelle jäänyt tsaarin armeijan everstiluutnantti Fredrik Baeckman (1791–1853, katso Liite 3) osti Harjun tilan ja ryhtyi määrätietoisesti laajentamaan sen maa-alueita. Jo aiemmin, vuonna 1826, keisarillinen majesteetti oli säättänyt, että entiset lahjoitusmaat katsotaan rälssitiloiksi, mikä tarkoitti, että ne siirtyivät kokonaan lahjoitusmaan haltijan omistukseen. Tilusten kasvaessa Baeckman muutti veroja päivätöiksi. Talonpojat, jotka eivät suostuneet tähän järjestelyyn, karkotettiin tilalta. Tilan tuotto perustui pitkälti sen laajentamiseen sekä lampuotien tekemään päivätyöhön. Fredrikin kuoltua tilan isännöyden peri hänen poikansa Woldemar Baeckman (1818–1901, katso Liite 4). Hänen aikanaan Harjusta kehittyi suurkartano. Vuonna 1870 tilan osti kauppias Konstantin Aladdin, joka myöhemmin myi sen A. von Knorringille. Harju myytiin Suomen valtiolle vuonna 1885 ja se käsitti tuolloin 6400 ha maata ja siihen kuului 43 alustalaistilaa. Tilalle perustettiin Viipurin läänin ensimmäinen maatalousoppilaitos, Harjun maanviljelyskoulu (katso Liite 2).¹⁷

3.2 Kartanon pinta-alan laajentaminen ja uudet viljelystavat

Uusien peltoalojen raivaus oli keskeisin keino kasvattaa maataloustuotantoa 1850-luvulle saakka¹⁸. 1830-luvulta lähtien Suomessa siirryttiin kiihtyvällä vauhdilla kaskiviljelystä peltoviljelyyn, jota täydennettiin suoviljelyllä ja niittyjen hyödyntämisellä.¹⁹ Niittyviljelyn tarkoituksena oli tuottaa heinää karjan rehuksi, mutta karjankasvatusta pidettiin pitkään kasvinviljelyä toissijaisempänä elinkeinona.²⁰ Suomen ilmasto ja maaperä osoittautuivat kuitenkin suotuisiksi luonnolliselle heinäkasvulle, mikä loi vahvan perustan karjatalouden myöhemmälle kehitykselle²¹. Viljelykasveista ruis säilytti asemansa hallitsevana viljalajina aina 1800-luvun puoliväliin saakka, kunnes kauranviljely alkoi yleistyä ja ohitti rukiin 1860–1880-luvuilla²².

Everstiluutnantti Fredrik Baeckman osti Englannista saamillaan perintörahoilla vouti Anton Elfvingiltä ensin Harjun verotalon²³ vuonna 1835 ja seuraavana vuonna koko lahjoitusmaan. Kallfjärdin kylän hän möi alustalaistiloille ja osti tämän jälkeen läheisen Keverin verotilan sekä siihen kuuluneen myllyn. Harjun ja Keverin tiloista muodostettiin päätila, johon lisättiin lähimpien lampuotitilojen maat. Näiden tilojen asujille annettiin maata kauempana talosta. Muodostettu päätila oli suuruudeltaan tässä vaiheessa 200 tynnyrinalaa²⁴ (n. 99 hehtaaria).²⁵ Osa alustalaistiloista karkotettiin käräjillä, sillä he eivät katovuosiin vedoten olleet suoriutuneet veroistaan. Kaikkiaan 19 entistä alustalaistilaa liitettiin kartanoon. Favorinin (1989) mukaan Baeckman kohteli alustalaisiaan ankarasti, venäläisbalttilaiseen tapaan, mikä heijastaa aikakauden kartanokulttuurin hierarkkista luonnetta²⁶.

Viljelyalaa ryhdyttiin laajentamaan ottamalla päätilaan kuuluvia niittyjä ja suomaita viljelykseen. Ravijoella sijainneet Suurkorven 70 tynnyrinalaa (n. 35 hehtaaria) sekä muutaman kymmenen tynnyrinalan (n. 10–20 hehtaaria) suopalsta raivattiin viljelyskuntoisiksi, vaikka viimeksi mainittu

¹⁷ Favorin 1989, 13; Granstrom 1899, 41.

¹⁸ Hietala 2024, 192.

¹⁹ Soininen 1974, 50.

²⁰ Rasila ym. 2003, 143.

²¹ Sunila ym. 1922, 230.

²² Rasila ym. 2003, 464.

²³ Rasila ym. 2003, 273. Verotalo oli tila, joka maksoi veroa lahjoitusmaan omistajalle.

²⁴ Rasila ym. 2003, 273. Yksi tynnyrinala oli se määrä peltoa, joka voitiin kylvää yhdellä viljatynnyrillä siementä. Se vastasi noin 0,493 hehtaaria eli lähes puolta hehtaaria.

²⁵ Ehrström 1938, 41, 44, 46.

²⁶ Favorin 1989, 15.

osoittautui kelvottomaksi viljelylle paksun sammalkerroksen vuoksi. Läheltä raivattiin myös Harjun ja Keverin välistä suota sekä Flonkarbölestä Vetelääsuota. Karjaa Baeckmanit lisäsivät sitä mukaa, kun rehuvarastot kasvoivat. Pellot pidettiin ajan tavan mukaan kolmijakoviljelyksessä, jossa niitä lannoitettiin karjanlannalla ja kompostilannalla.²⁷

Fredrik Backman ryhtyi vuosi vuodelta yhä innokkaammin harjoittamaan maanviljelystä. Maatalouden hienouksiin hän oli tutustunut appensa, Schatelowitzin myötä Pyhtään Stockforsin kartanossa. Fredrikin kuoltua vuonna 1853 jättäytyi hänen poikansa Woldemar upseerinuralta ja ryhtyi isännäksi.²⁸ Woldemar laajensi tilaa ostamalla läheisen Haililan verotalon, johon yhdistettiin lampuotitiloja Ala-Pihlajasta. Toinen perustettu ulkotila oli Rikon ulkotila Länsikylässä. Viljelyalaa laajennettiin noin 300 tynnyrinalalla (148 hehtaaria) muuttamalla kartanon läheisyydessä sijainneet niityt viljelyskelpoisiksi pelloiksi. Koko viljelty ala jaettiin yhdeksän lohkon vuoroviljelykseen, jossa neljä lohkoa kasvoi apilaa ja timoteita ja muut olivat vuorottain kesantona, rukiilla, herne- ja juurikasveilla sekä kevätiljalla.²⁹ Tällainen laaja vuoroviljely oli keskeistä järkipäisessä maanviljelyksessä. Woldemar toi Virolahdelle myös uusia kyntötapoja ja lainasi halukkaille työkaluja.³⁰

3.3 Karjatalouden kehitys ja meijeritoiminta

Karjatalouden päätehtävänä vielä perinteisen maatalouden loppukaudella (v.1720–1870) oli tuottaa lantaa peltojen lannoittamiseen, sillä vilja katsottiin huomattavasti karjataloustuotteita, kuten maitoa ja lihaa tärkeämmäksi. Pelloille viety sonta oli kasvintuotannon selkäranka. Karjan määrä ei useinkaan riittänyt peltojen lannoittamiseen, vaan lannoitetta piti jatkaa erilaisilla lisäaineilla. Karjan ruokinta oli heikolla tolalla ja talvisaikaan puhuttiin jopa nälkäruokinnasta. Näin ollen karjatuotteiden määräkin jäi pieneksi.³¹ Ensimmäinen väkilannoite oli luujauho, jota kokeiltiin Ruotsissa jo vuonna 1832. Sen merkitys maanparannusaineena oli tunnettu etelän viini- ja öljypuuviljelyksillä jo muinaisista ajoista lähtien.³²

Harjun karjakanta oli alun perin suomalaista maatiaisrotua. Harjun hovista tuli Viipurin läänin ensimmäinen tila, jolle tuotiin valtion tuella Ayrshire-rotuisia siitoseläimiä Skotlannista, Ayrin kreivikunnasta. Vuonna 1846 tilalle saapui metsäherra Collinin johdolla yksi sonni ja kaksi hiehoa, mikä merkitsi uuden karjarodun käyttöönottoa ja edisti tilan karjatalouden kehitystä. Ulkomaiselle karjalle rakennettiin oma, permannolla varustettu karjasuoja, jossa karjan ei tarvinnut seisoa lantavuoren päällä.³³ Maidon tuotannossa ayrshireläinen lehmä oli huomattavasti tuottavampi kuin suomalainen: vuonna 1895 Mustialan maanviljelysopistolla ayrshireläisen keskilypsy oli 952 kannua, kun suomalaisen lehmän keskilypsy jäi 420 kannuun. Erotusta tasoitti osittain suomalaisen rodun maidon korkeampi rasvapitoisuus.³⁴ Skotlannista hankittujen yksilöiden vaikutusta Harjun karjakannan muodostukseen ei puuttuvan kirjanpidon vuoksi ole pystytty seuraamaan. Jalostustyö kehittyi hitaasti luultavasti siitä syystä, ettei sonnien valinta ollut täysin onnistunutta. Karjakannan laadun parantamiseksi maidontuotantoon ja hyvään terveyteen

²⁷ Granström 1899, s. 41–42.

²⁸ Granström 1899, s. 41–42.

²⁹ Granström 1899, 42–44, 71.

³⁰ Favorin 1989, 19.

³¹ Soininen 1975, 200–201; Rasila ym. 2003, 410.

³² Rasila ym. 2003, 468.

³³ Granström 1899, 42.

³⁴ Vihola 1991, 63.

kiinnitettiin paljon huomiota. Rotukarja oli vaikea saada nopeasti lisääntymään myös siksi, ettei vuoden 1846 jälkeen tilalle pitkään aikaan ostettu Ayrshire-lehmiä tai hiehoja. Tilalla jouduttiin kasvattamaan myös ristisiitosvasikoita, joiden emä oli suomalaista ja isä Ayrshire-rotua. Tilalla tehtyihin astutuksiin käytettiin kuitenkin vain Ayrshire-rotua, jota saatiin myöhemmin Sippolan kartanosta.³⁵

Woldemar vähensi karjan määrää 200:sta 46 yksilöön. Hän perusteli ratkaisuaan liian pienellä rehumäärällä. Karjan vähentäminen lisäsi maidontuotantoa ja sai aikaan voimakkaampaa lantaa, kun karja sai enemmän ja parempilaatuista ruokaa.³⁶ Vuonna 1856 Harjussa siirryttiin karjan sisäruokintaan myös laidunkaudella. Tämä moninkertaisti maidontuotannon siten, että samalla karjamäärällä kyettiin vuoden 1853 300–400 kannun vuosituotoksen sijaan tuottamaan 600–700 kannua. Aluksi maitoa myytiin Haminaan.³⁷

Voidaan todeta, että Harjun karjakanta oli jo varhain paikallista maatiaiskarjaa kehittyneempää. ja tavoitteet karjatalouden kehittämiseksi ovat olleet selvät³⁸. Karjatalouden kehitys jatkui tasaisena 1800-luvun jälkeen ja jo vuonna 1915 Harjun ayrshirelehmistä yli 40 % oli merkitty Ayrshire-yhdistyksen kantakirjaan.³⁹ Kantakirja on rekisteri, johon kirjataan eläimet, jotka ovat rodultaan puhtaita, hyvärakenteisia ja tuotannollisesti arvokkaita. Siihen kuulumisen on konkreettinen esimerkki Harjun harjoittamasta järkipäisistä ja modernistuvasta karjanjalostuksesta. Harjun maanviljelyskoulun Ayrshire-karjaa koskevassa tutkielmassa vuodelta 1916 todetaan, että tilan karjakanta on rakenteeltaan tyydyttävän hyvä ja terve sekä lypsöominaisuuksiltaan lupaava⁴⁰.

1850-luvulla suomalaisessa voinvalmistuksessa alkoi kartanomeijereiden aika, jolloin kartanot nousivat johtavaan asemaan voinvalmistuksessa ja viennissä.⁴¹ 1860-luvulta lähtien ryhdyttiin palkkaamaan neuvoja, joiden tehtävänä oli ohjata tilallisia maidonkäsittelyssä ja karjanhoidossa. Tavoitteena oli parantaa tuotannon laatua ja edistää järkipäistä karjataloutta. Harjussa rehuvarastojen kasvaessa kyettiin karjakantaa jälleen kasvattamaan. Meijeri rakennettiin vuonna 1856 ja sinne palkattiin ulkomailta meijerinhoitaja ja neljä karjanhoitajaa. Tuotettu voi oli ensiluokkaista ja sitä ryhdyttiin myymään Pietariin. Tämä kannusti muitakin suurtilallisia tuottamaan parempaa voita ja myymään sitä Pietariin.⁴²

3.4 Salaojitus

Salaojituksen periaatteet tunnettiin jo antiikin Roomassa, ja viljelysmaita on viljeltävyyden parantamiseksi pyritty suojaamaan vesivahingoilta jo varhaiskeskiajalta lähtien⁴³. Peltojen ojitus on vaatinut paljon työtä ja se on ollut kallista, joten vielä 1800-luvulla Suomessa käytettiin pääosin avo-ojia veden poistamiseen⁴⁴. Kartanoissa peltojen ojituksen hyödyt ymmärrettiin aikaisemmin.

³⁵ Niinivaara 1917; Granström 1899, 67.

³⁶ Granström 1899, 42.

³⁷ Favorin 1989, 15.

³⁸ Niinivaara 1916; Granström 1899, 67.

³⁹ Niinivaara 1917, 39, 67.

⁴⁰ Niinivaara 1916, 39.

⁴¹ Sunila ym. 1922, 232.

⁴² Granström 1899, 42–44, 71; Rasila ym. 2003, 488.

⁴³ Rasila ym. 2003, 411.

⁴⁴ Hietala 2024, 196.

Ojitustöiden toteuttaminen oli myös mahdollista käytettävissä olevan työvoiman ansiosta.⁴⁵ Tiilisiä salaojaputkia alettiin valmistaa teollisesti ensin 1830-luvulla Englannissa, josta ne levisivät 1850-luvulla Ruotsiin ja muualle Pohjolaan⁴⁶.

Harjussa peltoja jaettiin ensin syvillä ojilla ruutuihin, joka mahdollisti niiden kyntämisen syvemmältä. Tämä ojitustapa ei kuitenkaan poistanut pohjavettä täydellisesti. Tämän vuoksi alettiin vuonna 1858 osaa Harjun pelloista salaojittaa ulkomaisilla ja kotimaisilla tiiliputkilla. Tämä aloitettiin hollantilaisen insinöörimajuri Kamicken johdolla ja jatkettiin tunnetun insinöörin, Hornbostelin toimesta. Salaojittamista jatkettiin vuosi vuodelta.⁴⁷ Woldemar Baeckman totesi tiiliputkilla salaojittamisen tulevan halvemmaksi sillä ne kestävät käytössä vuosikymmeniä, kun taas avo-ojat vaativat aina työtä auki pysyäkseen⁴⁸. Vuotta 1858 pidetään modernin salaojituksen lähtökohtana Suomessa, sillä tuolloin aloitettiin ensimmäiset järjestelmälliset salaojitustyöt ulkomaisen asiantuntijan johdolla Harjun hovissa ja Sippolan kartanossa.⁴⁹ Harju oli siis toinen suomalaisen modernin salaojituksen edelläkävijöistä. Suomen olosuhteissa tarve peltojen kuivattamiseen on ollut suurta. Salaojitus on kansantaloudellisesti tuonut merkittäviä etuja, kuten satotason nousua, peltopinta-alan lisääntymistä, lannoitustarpeen vähenemistä sekä peltotyöskentelyn tehostumista.⁵⁰

3.5 Muut uudistukset

Woldemar Baeckman toteutti maanviljelyksen lisäksi paljon muitakin uudistuksia. Metsänhoitoa parannettiin metsäherran palkkaamisen avulla. Hän kartoitti ja mittasi metsät sekä palstoitti ne ja jakoi hakkauslohkoihin. Myös tilan rakennuskanta laitettiin ajanmukaiseen kuntoon.⁵¹ Vuonna 1836 Harjuun rakennettiin uusi mylly, joka jauhatti tilan viljat, mutta toi myös vuokratuloja. Lisäksi Harjussa pidettiin perintönä tullutta viinanpolttimoa. Viinanpolton sivutuotteena syntynyttä rankkia käytettiin ensin lehmien ja sitten sikojen rehuna. Osana monialaista toimintaa Harjuun perustettiin myös nahanparkkaamo, sillä lähikaupunki Haminassakaan ei ollut yhtään nahkuria.⁵²

Hietalan väitöskirja (2024) *Kartanot ja maatalouden muutos Wirzenius–Wegelius-suvun kirjeissä 1850–1910* osoittaa, että ainakin osassa kartanoista koulutukseen suhtauduttiin vakavasti, mikä ilmeni konkreettisina sivistyshankkeina. Woldemar Baeckman pohti, miten alustalaistilojen lapsille voitaisiin tarjota kiertokoulua laadukkaampaa opetusta. Tämän ajatuksen pohjalta Harjuun kuuluvan Haililan alueelle perustettiin kansakoulu vuonna 1868. Ensimmäiset oppilaat olivat 12–18-vuotiaita poikia. Tyttöjen luokka perustettiin vuonna 1869. Perustettu kansakoulu oli Suomen varhaisimpia kansakouluja.⁵³ Baeckmanin lahjoittamilla, 84 suomenkielisellä kirjalla Virolahdelle perustettiin myös kirjasto vuonna 1861⁵⁴.

W.B:n pyrkimykset mallitilan luomiseen kävivät ilmi hänen toimiessaan Virolahden kinkerikunnan vetäjänä. Harjussa pidetyssä avajaiskokouksessa talonpoikaiset talonisännät pääsivät tutustumaan maatalouden uudistuksiin, kuten Ayrshire-karjaan, uusiin maanviljelyskoneisiin,

⁴⁵ Hietala 2024, 196.

⁴⁶ Rasila ym. 2003, 469.

⁴⁷ Granström 1899, s. 43.

⁴⁸ Ilmajoki, 29.07.1948, n:o 31

⁴⁹ Aarrevaara 2014.

⁵⁰ Aarrevaara 2014, 300.

⁵¹ Granström 1899, 44.

⁵² Favorin 1989, 15.

⁵³ Granström 1899, 44; Kaukiainen (toim.) 2012, 120–121

⁵⁴ Favorin 1989, 19.

peltojakoihin ja salaojituksiin.⁵⁵ Näiden monialaisten toimenpiteiden myötä Harjun hovista muodostui paitsi maatalouden myös sivistyksen ja teknisen kehityksen mallikartano Virolahdella.

4 Johtopäätökset

Harjun hovin kaltaisissa suurtiloissa viljelymenetelmien ja tilarakenteiden muutos alkoi näkyä jo 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Woldemar Baeckman otti lainaa nahanparkkaamoa, peltojen salaojituksia, soiden kuivatuksia ja pääarakennuksen uudistamista varten yhteensä 140 000 markkaa. Hän ajautui lopulta konkurssiin vuonna 1869. Tätä ennen hän oli kuitenkin saanut tsaarilta maanviljelysneuvoksen arvonimen ja saavuttanut aseman maatalouden merkkihenkilönä.⁵⁶ Varhaiseen maatalouden modernisaatioon liittyi ristiriita: uudistukset edellyttivät suuria investointeja, joiden tuotto ei välttämättä realisoitunut nopeasti. Baeckmanin konkurssi sattui nälkävuosien 1867–1868 aikaan, mutta lähteiden perusteella sitä ei voida pitää suorana seurauksena nälkävuosien aiheuttamasta talouskriisistä. On kuitenkin huomioitava, että aika oli taloudellisesti epävarma ja aiheutti ahdinkoa myös suurtiloille.

Järkiperäistä maataloutta toteutettiin Harjussa Baeckmanien aikana tilan laajentamisella, laajalla vuoroviljelyllä, niittyjen raivauksilla pelloiksi, suoviljelmillä sekä karjatalouden ja rehuntuotannon yhdistämisellä. Maatalouden edistystoimet vaativat päätoimia, joita oli usein vain varakkaammilla kartanonomistajilla. Fredrik Baeckman oli entinen tsaarin armeijan everstiluutnantti, joka oli saanut varallisuutta Englannista saamastaan perinnöstä. Woldemar Baeckman ei ensisijaisesti pyrkinyt menestymään taloudellisesti vaan tekemään edistyksellisiä, järkiperäisen maanviljelyn toimenpiteitä.

Harjun hovi oli itäsuomalainen suurkartano, jossa toteutettiin merkittäviä maatalouden modernisointitoimia erityisesti Fredrik ja Woldemar Baeckmanin omistusaikana vuosina 1836–1869. Suomen maatilat IV-teoksen maininta Harjun kuulumisesta ”maan parhaitten tilojen joukkoon” kuvastaa Harjun asemaa malliviljelyksen edustajana. Voidaan todeta, että Fredrik ja Woldemar Baeckmanin henkilökohtainen panos ja ominaisuudet ovat vaikuttaneet merkittävästi Harjun kartanon kehitykseen. Harjun maanviljelyskoulun perustaminen vuonna 1889 osoittaa konkreettisesti hovin edistyksellisyyden ja aseman mallitilana. Koulu toimii nykyään nimellä Harjun oppimiskeskus oy.

Laajassa mittakaavassa maatalouden modernisoituminen alkoi 1800-luvun lopulla⁵⁷. Teknologinen kehitys, tilarakenteiden muutos ja yhteiskunnalliset uudistukset – kuten torpparilaki ja osuustoiminnan yleistyminen – loivat edellytyksiä tuotannon tehostumiselle ja viljelymenetelmien monipuolistumiselle. Kartanot toimivat edelläkävijöinä ja tiennäyttäjinä maatalouden modernisaatiossa jo ennen kuin uudistukset levisivät talonpoikien keskuuteen.

Tutkimuksen tuloksista ei käy ilmi, oliko Harjussa toteutetuilla maanviljelyn kehittämistoimilla vaikutusta valtakunnallisella tasolla tai oliko niillä merkitystä Viipurin läänin ulkopuolella. Vaikka toimenpiteiden edistyksellisyyttä laajemmassa kontekstissa ei voida varmuudella arvioida, on selvää, että paikallisesti niiden vaikutus oli merkittävä. Jatkotutkimuksena olisi hedelmällistä

⁵⁵ Favorin 1989, 18.

⁵⁶ Favorin 1989, 19.

⁵⁷ Rasila ym. 2003, 356.

tarkastella Harjun hovin tuotantotuloksia vertailevasti suhteessa muihin 1800-luvun kartanoihin sekä analysoida lampuotien elämää sosiaalihistoriallisesta näkökulmasta.

Maatalouden kehitys on vaikuttanut ja vaikuttaa edelleen jokaisen suomalaisen elämään. Ruuantuotannon historia on samalla elämän edellytysten historiaa. Harjun hovin kehityksen tarkastelu on osa laajempaa kertomusta suomalaisen maahengen ja modernisaation kohtaamisesta. Maahengen merkitys ei ole kadonnut 2020-luvullakaan – aikana, jolloin maatalous kamppailee haavoittuvien rakenteiden ja heikon kannattavuuden alhossa.

Lähteet

ALKUPERÄISLÄHTEENÄ KÄYTETTY KIRJALLISUUS

Granström, Artur. 1899. *Kertomus Harjun maanviljelys-, maamies- ja karjanhoitajakoulun toiminnasta v. 1898. 10-vuotiskertomus v. 1888–1898*. Kansankirjapaino, Hamina.

Ehrström, Otto. 1938. *Fredrik Wilhelm Baeckman. En landsman och krigare från Napoleons tid jämte. En framställning av historien om det ”engelska arvet”*. Helsingfors 1938 tidnings ab nylands tryckeri, Helsinki.

Ilmajoki, 29.07.1948.

Niinivaara, Huugo. 1916. *Suomen Ayrshire-yhdistys. Harjun maanviljelyskoulutilan Ayrshirekarja 1891–1915*. Kanervan kirjapaino, Lahti.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Aarrevaara, Heikki. 2014. *Suomen salaojituksen historia*. Salaojituksen tukisäätiö, Helsinki.

Brander, Groundstroem, Mattsson, Jonasson & Kivialho. 1932. *Suomen maatilat IV, Kuopion, Mikkelin ja Viipurin läänit*. WSOY, Porvoo.

Favorin, Martti. 1989. *Virolahden Harju. Juhlakirja Harjun koulujen 100-vuotisen toiminnan johdosta*. Virolahden kunta, Harjun maatalous- ja puutarhaoppilaitos, Kotka.

Hietala, Elsa. *Kartanot ja maatalouden muutos Wirzenius –Wegelius -suvun kirjeissä 1850–1910*. 2024. Väitöskirja. Suomen maatalousmuseo Sarka, Loimaa.

Kaukiainen, Yrjö (toim.). 2012. *Kymenlaakson historia II. Rajamaasta maakunnaksi 1810-luvulta 2000-luvulle*. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki.

Rasila, V., Jutikkala, E. & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.). 2003. *Suomen maatalouden historia I, perinteisen maatalouden aika, Esihistoriasta 1870-luvulle*. Suomen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Kaukiainen, Yrjö. 1970. *Virolahden historia, osa I. Kivikaudesta 1850-luvulle*. Kansalliskirjapaino Oy, Lappeenranta.

Soininen, Arvo M. 1974. *Vanha maataloutemme. Maatalous ja maatalousväestö Suomessa perinnäisen maatalouden loppukaudella 1720-luvulta 1870-luvulle*. Historiallisia tutkimuksia. Suomen historiallinen seura, Helsinki.

Sunila, J.E., Nylander, Hannes., Westermarck, B., Wuolijoki, Wäinö., & Jutila, K.T. 1922. *Suomen maatalous I*. WSOY, Porvoo.

Suoninen, Marja. *Mikrohistoria vastauksena historiallisen sosiologian dilemmaan*. Sosiologia, 38, no. 1 (2001).

Tieteen termipankki. Oikeustiede. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede: manttaali>. Viitattu 4.11.2025.

Valpola, Veli (päätoimittaja). 1963. *Uusi tietosanakirja*. Sanoma Osakeyhtiön kirjapaino, Helsinki.

Vihola, Teppo. 1991. *Leipäviljasta lypsykarjaan. Maatalouden tuotantosunnan muutos Suomessa 1870-luvulta ensimmäisen maailmansodan vuosiin*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Liitteet

Liite 1. Harjun kartanon päärakennuksen eteläinen julkisivu Woldemar Baeckmanin omistusaikana vuonna 1863. Alkuperäinen päärakennus on rakennettu vuonna 1816, joten kuva havainnollistaa rakennuksen historiallista ulkoasua myöhemmältä vaiheelta. Kuva: Senaatti-kiinteistöjen arkisto, Kouvola.

Liite 2. Harjun kartanon rakennuksia vuonna 1912. Museovirasto / Finna – tiedosto ID: HK10000:5610, kuvaaja: Signe Brander, 1912.

Liite 3. Fredrik Wilhelm Baeckman (s. 1791, Vehkalahti – k. 1853 Harju.) ryhtyi luomaan Harjun hovista suurkartanoa. Kuva on Baeckmanin Pariisissa sotaretkillä teetättämä kuparipiirros ja se on julkaistu Martti Favorinin kirjasta *Virolahden Harju* (1989).

Liite 4. Woldemar Baeckman (1818–1901) oli isänsä tavoin saanut upseerinkoulutuksen. Hän toteutti Harjussa merkittäviä järkiperaisen maanviljelyksen toimia. Kuva on Martti Favorinin kirjasta *Virolahden Harju* (1989).

